

LUIGI PIRANDELLO

IMPROMPTU

Kustannus

VINO NENÄ

VINO NENÄ

Luigi Pirandello

VINO NENÄ

Suomentanut Juuso Kortelainen

IMPROMPTU KUSTANNUS
Helsinki

Impromptu Kustannus

www.impromptu.fi

Suomentanut Juuso Kortelainen

Italiankielinen alkuteos *Uno, nessuno e centomila* (1926)

Toinen, korjattu painos

Copyright © 2019 Impromptu Kustannus
ja Juuso Kortelainen

Kannen suunnittelu Kai Rentola

Kustantaja: Impromptu Kustannus, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN 978-952-69071-0-9 (sid.)

ISBN 978-952-69071-7-8 (PDF)

ISBN 978-952-69071-1-6 (EPUB)

ISBN 978-952-69071-2-3 (mp3)

ENSIMMÄINEN KIRJA

I. Vaimoni ja nenäni

”Mitä sinä teet?” vaimoni kysyi, kun näki että tapojeni vastaisesti viivytelin peilin edessä.

”En mitään”, vastasin hänelle, ”katson nenäni sisään, tänne sieraimeen. Kun painan sitä, tunnen pientä kipua.”

Vaimoni hymyili ja sanoi:

”Luulin että katsoit, kumpaan suuntaan se on vinossa.”

Käännyin kuin koira, jonka hännälle on tallattu:

”Vinossa? Minunko? Nenänikö?”

Ja vaimoni, tynesti:

”Kyllä vain, kulta. Katsohan tarkkaan. Se on vinossa oikealle.”

Olin kaksikymmentäkahdeksanvuotias ja tuohon saakka olin aina pitänyt nenääni ellen nyt varsinaisesti kauniina niin vähintäänkin varsin kelvollisena, kuten kaikkia muitakin ruumiinosiani. Siitä syystä minun oli ollut helppo hyväksyä se, minkä yleensä hyväksyvät ja mitä mieltä ovat kaikki ne, jotka eivät ole epäonnekseen saaneet syntyessään epämuodostunutta ruumista: siis että on hölmöä olla turhamainen omista piirteistään. Siksi se, että äkillisesti ja odottamatta löysin tuon vian, kiukustutti minua kuin rangaistus, jota en olisi ansainnut.

Vaimoni näki ehkä paljon syvemmälle kiukkuuni kuin minä ja lisäsi heti, että jos elin siinä uskossa että olin kaikessa täysin puutteita vailla, voisin kaikin mokomin luopua tuosta uskosta. Sillä siinä missä nenäni oli vinossa oikealle, niin...

”Mitä muuta?”

Voi, ettäkö muuta! Kulmakarvat silmiäni yllä näyttivät kahdelta sirkumfleksiltä, ^ ^, korvani olivat kehnosti paikallaan, toinen työnty toista ulommas. Sekä muita vikoja...

”Vieläkin lisää?”

Kyllä vain, vieläkin. Käsissäni, pikkusormessa. Jaloissani (ei, ne eivät olleet väärät!), joista oikeanpuoleinen oli hitusen toista kaarevampi. Polven kohdalta, hitusen verran.

Tarkkojen tutkimusten jälkeen minun täytyi myöntää todeksi kaikki nämä viat. Ja vasta silloin vaimoni, joka varmaan luuli tuskaksi ja nöyryytykseksi hämmästyä jota tunsin heti kiukun jälkeen, lohdutukseksi kehotti minua olemaan kiussaamatta itseäni niillä liikaa, sillä niiden kanssakin olin kaikki seikat huomioiden edelleen komea mies.

Koettakaapa vain olla ärsyyntymättä, kun saatte kuulla jalomielisenä myönnytyksenä sen, mikä on ensin evätty teiltä oikeutena. Suhahdin myrkyllisesti ”kiitos”, ja varmana siitä ettei minulla ollut syytä sen enempää surra kuin tuntea nöyryytystäkään, en antanut noille lieville vioille mitään merkitystä. Mutta sitäkin suuremman ja erityisen merkityksen annoin sille tosiasialle, että olin vuosikaudet elänyt ilman että olin koskaan vaihtanut nenää. Minulla oli aina ollut tuo yksi ja sama nenä, niin kuin kulmakarvat, kädet ja jalatkin. Ja minun piti ensin saada vaimo, jotta minulle kävisi selväksi, että ne olivat vialliset.

”Voi, mikä ihme! Eikö ole yleisesti tiedettyä, että vaimot on varta vasten luotu löytämään miestensä viat?”

Ah, niin, vaimot; ei voi kiistää. Mutta täytyy myöntää että myös minä olin noina aikoina valmis jokaisesta minulle sanotusta sanasta – tai kärpäsestä jonka näin lentävän ohi – vajoamaan pohdiskelujen ja mietintöjen syövereihin, ja ne kaivelivat sisuksiani ja porasivat sieluuni reikiä halki ja poikki, ylös ja alas kuin myyrän pesää ilman että ulospäin näkyi mitään.

”Näkee”, te sanotte, ”että teillä oli paljon joutilasta aikaa.”

Vaan ei. Se johtui mielentilasta, jossa olin. Mutta toisaalta kyllä, myös joutilaisuudesta, en ala kiistää. Olin rikas, ja kaksi luotettua ystävää, Sebastiano Quantorzo ja Stefano Firbo, hoitivat liikeasioitani isäni kuoleman jälkeen. Vaikka isäni kuinka koetti hyvällä tai pahalla, en ollut koskaan onnistunut saamaan mitään aikaan. Jos ei oteta lukuun sitä että menin naimisiin, kyllä, ja vieläpä hyvin nuorena. Ehkä hän toivoi minun edes pikaisesti saavan lapsen, joka ei lainkaan muistutaisi minua. Mutta tätäkään ei miesparka ollut saanut minulta.

Eikä sillä – ollaanpa tarkkana – että olisin vastustanut niille teille lähtemistä, joille isäni minua opasti. Astuin niille kaikille. Mutta kävelin ilman että pääsin eteenpäin. Pysähdyin joka askeleella. Kiersin jokaisen pikkukiven, jonka kohtasin. Ensin lähestyin sitä kaukaa, sitten tulin yhä lähemmäksi ja hämmästelin suuresti, miten muut saattoivat ohittaa minut ilman että kiinnittivät mitään huomiota kiveen, joka oli sillä välin kasvanut minulle ylitsepääsemättömäksi vuoreksi; tai pikemmin kokonaiseksi maailmaksi, johon olisin ilman muuta voinut asettua asumaan.

Olin jäänyt tuolla tavoin ensi askeleilla pysähdyksiin monilla teillä, sieluni täynnä maailmoja – tai pikkukiviä, mikä on sama asia. Mutta minusta ei lainkaan vaikuttanut siltä että ne, jotka olivat ohittaneet minut ja kulkeneet koko tien, pohjimiltaan tietäisivät siitä minua enempää. He olivat ohittaneet minut ja olivat kaikki vauhkoilleet kuin nuoret varsat, sitä ei ole syytä epäillä. Mutta sitten he olivat löytäneet tien päästä kärryt: omat kärrynsä. Heidät oli kiinnitetty niihin hyvin huolellisesti, ja nyt he vetivät niitä perässään. Minä en vetänyt mitään kärryjä, ja siksi minulla ei ollut sen enempää suitsia kuin silmälappujakaan. Näin epäilemättä paljon enemmän kuin he. Mutta minne mennä, minä en tiennyt minne mennä.

Nyt, noiden lievien vikojen löytymiseen palatakseni, uppouduin välittömästi pohdiskeluun, etten siis – onko se mah-

dollista? – tuntenut kunnolla edes omaa ruumistani ja minulle kaikista intiimimmällä tavalla kuuluneita asioita: nenää, korvia, käsiä ja jalkoja. Aloin tarkastella niitä tutkiakseni ne uudestaan.

Tästä alkoi sairauteni. Sairaus, joka nopeasti saattaisi minut niin surkeaan ja epätoivoiseen ruumiin- ja mielentilaan, että olisin varmaankin kuollut tai tullut hulluksi, ellen olisi löytänyt siitä itsestään (kuten myöhemmin kerron) lääkettä, joka parantaisi minut.

II. Entä nenänne?

Kun vaimoni oli tehnyt tuon havainnon, oletin hetimiten että kaikkien muidenkin täytyi huomata ruumiilliset vikani ja nähdä minussa vain ne.

”Katsotko nenääni?” kysyin äkillisesti sinä samana päivänä eräältä ystävältäni, joka oli tullut luokseni puhumaan en tiedä mistä asiasta, joka kaiketi painoi hänen mieltään.

”En, miten niin?” hän sanoi.

Ja minä, hermostuneesti hymyillen:

”Se on vinossa oikealle, eikö vain?”

Pakotin hänet tarkastelemaan sitä huolellisesti, aivan kuin vika nenässäni olisi ollut maailmankaikkeuden mekanismiin tullut häiriö, jota ei ollut mahdollista korjata.

Ystäväni katsoi minua ensin hieman hämillään. Sitten, varmastikin koska epäili että olin tuolla tavoin yhtäkkiä ja tilanteeseen sopimattomasti ottanut puheeksi nenäni, siksi että en pitänyt huomion tai vastauksen arvoisena asiaa, josta hän yritti puhua minulle, hän kohautti olkapäitään ja liikehti aikoen jättää minut yksin kadulle seisomaan. Tartuin häntä käsivarresta ja sanoin:

”Ei, odota. Voin kyllä puhua kanssasi siitä sinun asiastasi. Mutta nyt sinun on suotava minulle anteeksi.”

”Ajatteletko nenääsi?”

”En ollut koskaan huomannut sen olevan vinossa oikealle. Vaimoni huomautti minulle siitä tänä aamuna.”

”Aivanko totta?” ystäväni kysyi silloin. Hänen silmänsä nauroivat epäuskoisuudesta, jonka seassa oli myös pilkkaa.

Aloin katsella häntä samoin kuin aamulla vaimoani, eli tunsin yhtä aikaa nöyryytystä, kiukkua ja hämmästyystä. Häinkin oli siis huomannut jo aikaa sitten? Ja kuka tietää kuinka moni muu hänen tavoin! Ja minä en tiennyt sitä, ja koska en tiennyt, uskoin olevani kaikkien silmissä suoranenäinen Moscarda, kun sen sijaan olin heidän silmissään vinonenäinen Moscarda. Ja kuka tietää montako kertaa olen mitään epäilemättä puhunut yhden jos toisenkin viallisesta nenästä, ja kuinka monta kertaa ovat muut sen takia nauraneet kustannuksellani ja ajatelleet:

”Katsohan miesparkaa, joka puhuu vioista toisten nenissä!”

Totta, olisin voinut lohduttaa itseäni ja ajatella että loppujen lopuksi tapaukseni oli ilmiselvä ja yleinen, mikä jälleen kerran todisti erään erittäin tunnetun tosiasian: näemme helposti muitten viat, mutta emme huomaa omiamme. Mutta sairauteni ensisiemen oli alkanut juurtua mieleeni, enkä voinut lohduttaa itseäni tällä tavoin.

Päinvastoin päähäni jäi pyörimään ajatus, etten ollut muille sitä mitä olin siihen saakka kuvitellut olevani.

Toistaiseksi ajattelin ainoastaan ruumistani. Ja koska tuo ystäväni kerran seiso i edelleen edessäni pilkallisen ja epäuskoisen näköisenä, kysyin kuin kostaakseni häneltä tiesikö hän omalta osaltaan, että hänellä oli leuassaan kuoppa, joka jakoi sen kahteen ei täysin yhtäläiseen osaan. Toinen hieman kohollaan tuolta, toinen hieman vähemmän täältä.

”Minullako? Mitä muka!” ystäväni huudahti. ”Tiedän että minulla on kuoppa, mutta ei sellainen kuin väität.”

”Käydään tuolla parturissa niin näet”, ehdotin hänelle heti.

Kun ystäväni astui sisään parturiin ja hämmästykseseen

huomasi vikansa ja tunnusti sen todeksi, ei hän tahtonut näyttää kiukkuaan vaan sanoi, että se oli loppujen lopuksi mitätön asia.

Kyllä vain, pikkuasiapa hyvinkin. Seurasin kuitenkin hänen menoaan ja näin, että ensin hän pysähtyi kaupan näyteikkunalle, sitten edempänä uudemman kerran toiselle ja kolmannen kerran vielä edempänä ja vielä pitemmäksi aikaa ikkunaluukun peilin eteen leukaansa tarkastelemaan. Ja olen varma, että kotona hän juoksi heti vaatekaapille, jotta voisi tehdä sen peilin edessä mukavammin uutta tuttavuutta viallisen naamansa kanssa. Enkä epäile hetkeäkään etteikö hän vuorostaan, tarkoituksenaan kostaa tai jatkaa pilaa, joka hänen mielestään ansaitsi levitä laajalti kaupungilla, olisi kysynyt joltain ystävältään (niin kuin minä aiemmin häneltä) oliko tämä koskaan pannut merkille vikaa hänen leuassaan, ja löytänyt sitten jotain muuta vikaa toisen otsassa taikka suussa; ja etteikö tämä hänen ystävänsä sitten vuorostaan... – Kyllä vain! Kyllä vain! – voisin vannoa että monia päiviä peräjälkeen ylväässä Richierin kaupungissa minä näin (ellei se sitten todellakin ollut kaikki vain mielikuvitustani) miten hyvin huomattava määrä kanssakaupunkilaisiani kulki kaupan näyteikkunalta toiselle ja pysähtyi niiden eteen tarkastelemaan kuka poskipäätänsä ja kuka silmäkulmaansa, kuka korvannipukkaansa ja kuka nenänsä rustoa. Ja vielä viikkoa myöhemmin eräskin herra tuli hämmentyneen näköisenä luokseni ja kysyi, pitikö paikkansa että joka kerta kun hän alkoi puhua, hän siristi epähuomioissa vasenta silmäluomeaan.

”Kyllä, ystävä hyvä”, sanoin välittömästi. ”Entä minä, näetkö? Nenäni on vinossa oikealle. Mutta tiedän sen itse, eikä sinun tarvitse kertoa sitä minulle. Entä kulmakarvani? Kuin sirkumfleksi! Korvat, tässä, katsohan! Toinen toista ulkonevampi. Ja käteni taas: lättänät, vai mitä? Ja tämä nivelrikkoinen pikkusormi. Entä jalat? Katso, katso tätä: näyttääkö se sinusta tältä toiselta? Ei, vai mitä? Mutta tiedän sen itse, eikä

”Mitä sinä teet?” vaimoni kysyi, kun näki että tapojeni vastaisesti viivytelin peilin edessä.

”En mitään”, vastasin hänelle, ”katson nenäni sisään, tänne sieraimeen. Kun painan sitä, tunnen pientä kipua.”

Vaimoni hymyili ja sanoi:

”Luulin että katsoit, kumpaan suuntaan se on vinossa.”

Käännyin kuin koira, jonka hännälle on tallattu:

”Vinossa? Minunko? Nenänikö?”

Ja vaimoni, tyynesti: ”Kyllä vain, kulta. Katsohan tarkkaan. Se on vinossa oikealle.”

Tästä alkoi sairauteni. Sairaus, joka nopeasti saattaisi minut niin surkeaan ja epätoivoiseen ruumiin- ja mielentilaan, että olisin varmaan-kin kuollut tai tullut hulluksi, ellen olisi löytänyt siitä itsestään (kuten myöhemmin kerron) lääkettä, joka parantaisi minut.

Näin käynnistyy Luigi Pirandellon romaani *Vino nenä* (*Uno, nessuno e centomila*, 1926) ja päähenkilö Vitangelo Moscardan eksistentiaalinen kriisi. Tässä Pirandellon seitsemännessä ja viimeiseksi jääneessä romaanissa tiivistyvät hänen monipuolisen kirjallisen tuotantonsa johtavat teemat – minuuden sirpaloituminen, kommunikaation mahdottomuus, todellisuuden suhteellisuus – ja ne puhuttelevat lukijaa edelleen, vaikka kirjan ilmestymisestä on kulunut kohta vuosisata.

Luigi Pirandello (1867-1936) on Italian kirjallisuuden klassikkonimiä, ja hän sai kirjallisuuden Nobel-palkinnon 1934. Kertojana Pirandelloa on verrattu aikalaisiinsa Italo Svevoon, Marcel Proustiin ja James Joyceen.

Vino nenä aloittaa Impromptu Kustannuksen *Italian kirjallisuuden klassikot* -sarjan. Impromptu on vuonna 2017 perustettu helsinkiläinen pienkustantamo, joka julkaisee italialaista ja ranskalaista kirjallisuutta suomeksi.

”*Vino nenä* on hausalla tavalla absurdin vino pienoisromaani.”

(Helsingin Sanomat, Jukka Petäjä)

”Juuso Kortelaisen suomennos on erinomainen.”

(Nuori Voima, Ville Ropponen)

Päällys ja kannen kuva: Kai Rentola.

www.impromptu.fi

9 789526 907109

ISBN 978-952-69071-0-9 / 84.2